

HENKARILLINEN KUVATAIDETTA

Osallistavat kuvataidetuokiot Tammenlehvän asukkaille

Anniina Oinas

Opinnäytetyö
Hyvinvointi palveluiden osaamisala
Vanhustyö
Geronomi AMK

2015

Lapin Ammattikorkeakoulu
Hyvinvointi palveluiden osaamisala

Tekijä	Anniina Oinas	Vuosi	2015
Ohjaaja	Raimo Vähänikkilä ja Sari Arolaakso-Ahola		
Työn nimi	Henkarillinen kuvataidetta		
Sivu- ja liitemäärä	28 + 4		

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli järjestää kolme kuvataidetuokiota Tammenlehvässä talon asukkaille. Tavoitteena oli antaa asukkaille mahdollisuus osallistua tuokioihin ja saada erilaisia kokemuksia kuvataiteen tekemisestä.

Vuonna 2012 julkaistussa tilastokeskuksen väestöennusteessa kerrottiin kuinka yli 65-vuotiaiden osuus Suomen väestöstä arvioidaan nousevan 28 prosenttiin, työikäistenväestön osuus pienenevän 57 prosenttiin ja huoltosuhteen heikkenevän 77 huollettavaan vuoteen 2060 mennessä. (Väestöennuste, 2012.) Väestömuutoksen tuomiin haasteisiin kehitettiin laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista eli niin sanottu vanhuspalvelulaki, joka tuli voimaan 1.7.2013. Vanhuspalvelulain tarkoituksena on kaventaa hyvinvointieroja, edistää ikääntyneiden ihmisten hyvinvointia, itsenäistä suoriutumista puuttamalla ajoissa toimintakyvyn heikkenemiseen ja sitä heikentäviin tekijöihin, mahdollistaa heille palvelutarpeen arviointiin pääsy ja tarvittavat palvelut, sekä tukea ikäihmisten voimavaroja ja osallisuutta. (Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukeminen ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalvelut (ns. vanhuspalvelulaki), 2013.)

Halu yhdistää aikaisempi kuva-artesaanin tutkintoni geronomi-tutkintooni innosti minua antamaan Tammenlehvän asukkaille mahdollisuuden osallistua kuvataidetuokioihin. Haluan tuoda opinnäytetyölläni esille: minkälainen on ikäihmisten taidekäsitys, miten kuvataide voi toimia ikäihmisten osallisuuden vahvistajana ja mitä mietteitä kuvataidetuokioni herättävät ikäihmisissä. Saadakseni kuvan osallistujien taidekäsityksestä ja mietteistä kuvataidetuokioissani pyysin osallistujia kirjoittamaan tuokiokertojen päätteeksi paperille mietteitä tuokioista. Tuokioiden aikana pyrin havainnoimaan mistä osallistujat puhuvat tuokioiden aikana, että saan myös sitä kautta tietoa heidän taidekäsityksistään ja ajatuksistaan taidetta ja tuokioitani kohtaan. Miete-papereista kävi päälimmäisenä ilmi, että osallistujat olivat odottaneet vain yhdessä oloa ja jotain tekemistä. He olivat olleet alusta asti innolla mukana, vaikkakin osalla aluksi uuden oppimisen suhteen vähän empivämpi olo. Mutta kumminkin jokainen osallistuja sai kuvataidetuokioista omanlaisensa kokemuksen, vaikka kaikkia oma teos ei täydellisesti miellyttänytkään syntyneen piirrosjäljen vuoksi. Taidekäsitystä osallistujilla oli kahdenlaista: taidetta voi tehdä monella eri tavalla, sekä taide on erilaisia tauluja, eikä nykyaikana edes osata enää tehdä taidetta niin kuin ennen.

Avainsanat: Kuvataide, ikäihminen, osallisuus ja taidekäsitys.

School of Lapland University of Applied Sciences
Degree programme of in Welfare services

Author	Anniina Oinas	Year	2015
Supervisor(s)	Raimo Vähänikkilä and Sari Arolaakso-Ahola		
Subject of thesis	Hanger full of visual art		
Number of pages	28 + 4		

The purpose of this thesis was to organize the three visual art moments at Tammenlehvä to it's elderly people. The goal was to give an opportunity to these elderly people to participate to these visual art moments and get their own experience of them.

Statistics of Finland made forecast of population in 2012. It said that how 65-years-old people's part of Finland's population will grown up to 28 percent, when at the same time working-age people's part will lessen to 57 percent and service relationship will also grow weaker to 77 dependants by 2060. (Finland's population forecast, 2012.) For the Finland's population changes, finnish professionals did developed an law that is called as The act for elderly care and services which was put to use by 1.7.2013. This law's purpose is to narrow social- and health services for elderly people, aid to progress elderly people's welfare, assist and get involved to elderly people's health changes early, so they can become more independent, to make possible for elderly people to get the evaluation of service needs and get the services that the elderly need and also to support their resources and participation. (The act for elderly care and services, 2013.)

I wanted to combine my photo-artisan training to Bachelor of human ageing and elderly service degree programme together, which made me want to give an opportunity to Tammenlehvä's elderly people to participate to my visual art moments. I want to show peoples with my thesis these things: what kind of opinions of art does elderly people have, how can visual art be used to strengthen elderly peoples participation and what opinions do elderly people have about my visual art moments. To get their opinions of art and about my visual art moments, I needed to let them write their opinions to papers. I also needed to observe what they were talking about at my visual art moments, so I should get more information of their opinions. The things that came out of the opinion papers were; that elderly only wanted to have time together and do something. The elderly were looking forward to do something at the visual art moments, even though some of them were thinking: why do we have to learn new, when we are so old already. In the end everyone did get to have their own experience of visual art, even though the artwork wasn't perfect to their eyes, because of the drawing lines. Elderly people's opinions of art had two types of opinions: art can be done by many ways and the other art is only different kind of paintings so nowadays artist can't even do the art anymore like in the old days.

Key words: Visual art, elderly people, participation and opinions of art.

SISÄLLYS

JOHDANTO	6
2 PROJEKTIN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT	7
2.1. Taustaa	7
2.2. Projektin tarkoitus ja tavoite.....	8
3 KUVATAIDETUOKIOT OSANA IKÄIHMISTEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMISTA	9
3.1. Ikäihmisten osallisuuden vahvistaminen.....	9
3.2. Kuvataide ikäihmisen osallisuuden vahvistajana	10
4. PROJEKTIN TOTEUTUS.....	14
4.1. Kuvataidetuokion kokeilu.....	14
4.2. Tammenlehvän kuvataidetuokiot.....	15
4.2.1. Kuvataidetuokioiden toteutus	16
5. PROJEKTIN JA KUVATAIDETUOKIOIDEN TULOS JA ARVIOINTI	21
6 POHDINTA	23
6.1 Jatkotutkimusaiheita	25

ALKUSANAT

Haluan kiittää Tammenlehvän asukkaita osallistumisesta kuvataidetuokioihini, Kemin seurakuntaa mahdollisuudesta järjestää kuvataidetuokio kokeilu kerhosanne, opinnäytetyöni ohjaajia Raimoa ja Saria jaksamisesta kanssani, vaikka aina ei ollutkaan helppoa, sekä Äitiäni, serkkuni Teijaa, ystäviäni Reetta-Kaisaa, Mikaelia, sekä muita tukiverkostooni kuuluvia ihmisiä lähelläni ja kauempana. Kiitos! <3

JOHDANTO

Vuonna 2012 julkaistussa tilastokeskuksen väestöennusteessa kuvattiin kuinka yli 65-vuotiaiden osuus Suomen väestöstä arvioidaan nousevan silloisesta 18 prosentista 28 prosenttiin vuoteen 2060 mennessä. Ennusteessa kerrottiin myös kuinka työikäistenväestön osuus pienenee silloisesta 65 prosentista 57 prosenttiin ja samalla kuinka huoltosuhde heikkenee 77 huollettavaan vuoteen 2060 mennessä. (Väestöennuste, 2012.) Ikääntyvän väestön kasvu siis tarkoittaa yhä useammalle ikäihmisille huoltosuhdetta jonkin sosiaali- ja terveystahon kanssa. Tähän ikääntyvien ihmisten määrän kasvuun ja huoltosuhteen heikkenemistä vastaamaan on luotu laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista eli niin sanottu vanhuspalvelulaki, joka tuli voimaan 1.7.2013. Vanhuspalvelulain tarkoituksena on kaventaa hyvinvointieroja, edistää ikääntyneiden ihmisten hyvinvointia, itsenäistä suoriutumista puuttumalla ajoissa toimintakyvyn heikkenemiseen ja sitä heikentäviin tekijöihin, mahdollistaa heille palvelutarpeen arviointiin pääsy ja tarvittavat palvelut, sekä tukea ikäihmisten voimavaroja ja osallisuutta. (Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukeminen ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvvelut (ns. vanhuspalvelulaki), 2013.)

Toteutin ”Henkarillinen taidetta”-projektin, jolla annoin Tammenlehvän asukkaille mahdollisuuden osallistua kolmeen kuvataidetuokioon ja saada niistä erilaisia kokemuksia kuvataiteesta. Kuvataiteen valitsin menetelmäkseni, koska olen aikaisemmalta koulutukseltani kuva-artsaani ja halusin yhdistää nämä kaksi. Tiedän myös, ettei Lapin ammattikorkeakoulussa ei ole tehty montaa opinnäytetyötä aiheeseen liittyen. Sekä halusin osoittaa ikäihmisten olevan voimavara ja saada käsityksen heidän taidekäsityksistään. Taide on toimintaa, johon ihminen voi osallistua välittäjänä, vastaanottajana ja tekijänä. Yhteiskunnallisella tasolla se on vastaanottajan ja tekijän välinen yhteisö. Sen arvo perustuu: yhteisöön kuuluvien henkilöiden taiteeseen kohdistuviin tottumuksiin, odotuksiin ja käyttäytymistapoihin. Taidekäsitys on hyvin yksilöllistä, koska se perustuu kulttuurin ja yhteiskunnan tuomiin arvoihin, sekä henkilökohtaisiin taidekokemuksiin. (Töyssy, Vartiainen & Viitanen, 2007.)

2 PROJEKTIN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT

2.1. Taustaa

Projekti on lyhyesti sanottuna jonkin idean työstämistä jollakin menetelmällä, että päästään jonkinlaiseen tavoitteeseen ja tulokseen. Se on yleensä kerta-luontoinen ja tavoitteellinen tehtävä, jonka resurssit ja kesto on määritelty etukä-teen. (Anttila, 2001.) Opinnäytetyöni projektissa ideana oli järjestää kolme kuva-taidetuokiota, joiden avulla tuokioihin osallistujat saisivat erilaisia kokemuksia kuvataiteesta. Kuvataiteen valitsin menetelmäksi, koska olen valmistunut ku-va-artesaaniksi vuonna 2011 ja siitä lähtien olen halunnut yhdistää sen nykyi-sen geronomi-koulutukseni kanssa. Kuvataiteen tekeminen on myös vapautta-va ja sitä on hauska tehdä yhdessä porukalla, joten omana tavoitteenani on jakaa nämä erilaiset hauskuuden, vapauden, onnistumisen ja epäonnistumisen tunteet ikäihmisten kanssa. Geronomi-koulutukseni aikana olen käynyt valinnai-sena ryhmän ohjaustaidot opintokurssin, jonka aikana opiskelimme esimerkiksi kuinka monella eritavalla voi ohjata erilaisia ryhmiä, sekä parityönä ohjasimme itse valitsemiamme ryhmiä. Olen myös aina pohtinut miten ikäihmiset käsittävät ja kokevat taiteen, joten opinnäytetyöni oli hyvä mahdollisuus saada jonkinlai-nen kuva tästä aiheesta Tammenlehvän asukkailta.

Tammenlehvä on sotainvalidien kodinomainen palvelutalo (Länskan lastenosas-ton potilaat saivat tarinatuolin, 2015). Se sijaitsee Kemin keskustassa ja kaikki talon 17 asukasta ovat lähempänä 80 ikävuotta, joten päätin opinnäytetyöni kohderyhmäksi yli 70-vuotiaat ikäihmiset, että jokaisella Tammenlehvän asuk-kaalla olisi mahdollisuus osallistua kuvataidetuokioihini halutessaan. Koulutuk-seni aikana Tammenlehvä ja sen asukkaat ovat tulleet tutuiksi, joten minun oli helppo lähestyä heitä, sekä järjestää tuokiot tutussa ympäristössä. Olin myös miettinyt muita minulle tuntemattomampia paikkoja, kuten erästä kerrostaloa Kemissä, sekä Kemin seurakunnan kerhoa. Mutta päädyin pitämään kuvataide-tuokioistani kokeilun seurakunnankerhossa. Valitsin Tammenlehvän kuvataide-tuokioideni toteutuskohteeksi, koska paikka oli minulle jo entuudestaan tuttu.

Mutta myös tieto siitä minkälaisia toimintakykyjä asukkailla oli, jo ennen tuokioita helpotti myös valintaani.

2.2. Projektin tarkoitus ja tavoite

Projektin tarkoitus määritellään niin, että kerrotaan siitä mitä ollaan tulossa tekemään. Tavoite kuvataan täsmällisemmin eli mitä on tarkoitus tehdä ja saada aikaan projektilla. Tavoitteen voidaan ilmaista kahdella eri tavalla: määrällisesti tai laadullisesti. Laadullinen tavoite kertoo sen luonteesta eli saatuja tuloksia voidaan mitata johonkin toiseen aikaisemmin tehtyyn ja tutkittuun tietoon esimerkiksi ikäihmisten kuvataide käsityksien laajentuminen. Jos tavoite ilmaistaan määrällisesti, se kertoo esimerkiksi siitä kuinka paljon kuvataide käsitys on muuttunut tuokioiden aikana. (Anttila, 2001.) Projektini tarkoituksena on järjestää Tammenlehvässä kolme kuvataidetuokio kertaa Tammenlehvän asukkaille. Tavoitteena on antaa asukkaille mahdollisuus osallistua ja saada erilaisia kokemuksia kuvataiteen tekemisestä.

3 KUVATAIDETUOKIOT OSANA IKÄIHMISTEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMISTA

3.1. Ikäihmisten osallisuuden vahvistaminen

Suomessa tilastollisesti ikääntyneiksi luokitellaan 65 vuotta täyttäneet, koska tämän hetkinen yleinen eläkeikä on 65 vuotta. Kuitenkin vanhuus määritellään toimintakykyyn perustuvan ikääntymiskäsityksessä alkavaksi 75 vuoden iässä. Fysiologinen, psykologinen, biologinen, sosiaalinen sekä subjektiivinen ikä ovat äin erilaisia ulottuvuuksia. Kronologista ikäänsä jokainen voi seurata kalenterinsa avulla, biologinen ja fysiologinen ikä kertovat ihmisen kehon kunnosta. Subjektiivinen ja kulttuurinen ikä taas muodostuvat ihmisen omien tuntemusten ja muiden kanssa ihmisten odotuksista. Joten ihminen voi vanheta monella eri tavoin, riippuen mistä näkökulmasta asiaa katsotaan, sekä siitä millaisena kukin ihminen näkee vaikutusmahdollisuutensa omaan toimintakykynsä. (Ikääntymisen määrittely, 2014.)

Osallistumalla erilaisiin tapahtumiin, tilaisuuksiin ja tempauksiin ikäihminen voi itse tai tuetusti pitää yllä toimintakykyään. Vanhuspalvelulain yhtenä tarkoituksena on määritely: ikäihmisten toimintakykyä ja osallisuutta on tuettava järjestämällä ja mahdollistamalla heille pääsy erilaisiin tapahtumiin ja tempauksiin (Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukeminen ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalvelut (ns. vanhuspalvelulaki), 2013). Osallisuus on käsite, joka määrittää yksilön kuuluvan johonkin. Sitä voidaan kuvata yksilön vakituisella mukana ololla jossakin yhteisössä tai yhteisölle tärkeässä prosessissa. Se merkitsee siis omasta sitoutumisestasi nousevaa vastuuta ja vaikuttamista ryhmässä tai käsiteltävässä asiassa. (Osallisuus -sanastoa.)

Osallisuuden avulla voi syntyä uudenlaisia mielekkäitä kokemuksia, nähdä tulevaisuus uudessa valossa, sekä se voi myös pistää ihmistä ajattelemaan itseään syvällisemmin eli kuka hän on ja mihin hän kuuluu (Vehviläinen, 2014). Osallistumalla voi myös löytää uusia taitoja itsestään, joita ei olisi uskonut itsestään löytyvän. Mitä enemmän ikäihmiset osallistuvat toiminnan suunnitteluun jo alku-

vaiheesta lähtien ihan loppuun asti sitä enemmän se antaa heille takaisin sitä tunnetta, että saa olla päättämässä ja tekemässä yhdessä muiden kanssa. (An evidence review of the impact of participatory arts on older people, 2011.) Osallistumalla ryhmässä tehtävään toimintaan, sillä pidetään yllä myös sosiaalisia kontakteja toisiin ihmisiin ja saadaan ryhmään yhteenkuuluvuuden tunnetta (Older people and culture).

3.2. Kuvataide ikäihmisen osallisuuden vahvistajana

Kuvataide on yksi taiteen muodoista, mutta itse taide on hyvin rajaamaton ja määrittelemätön käsite. Taiteesta on kyse silloin, kun teos on siellä missä se odottaa kauneutta. Teoksensa taiteeksi määrittävät ensin taiteilijat itse, sen ajatuksen pohjalta mitä he ovat pyrkineet tuomaan teoksillaan esiin, mutta teoksen taiteeksi määrittää myös se, mihin tuotoslajiin teos kuuluu. (Vuorinen, 1995.) Taide siis toimii siltana ihmisen sisimpään joko itse tekemisen tai vastaanottamisen kautta. Taidetta tehdään vauvasta vaariin/mummoon, taiteilijan iällä, eikä taidoilla ole siis väliä, sillä jokainen pystyy ilmaisemaan itseään jonkin materiaalin avulla (Pulkkinen, 2003.)

Taiteen kokeminen ja tekeminen ovat sekä yhteisöllisiä että yksilöllisiä prosesseja. Sillä voidaan kuvata yhden ihmisen elämän laatua niin kuin koko yhteiskunnankin olotilaa. Sen avulla on siis hyvä tallentaa tekijänsä kokemushistoriaa, koska tekijän tunteet heijastuvat tehdystä teoksesta muille ihmisille. Taideteos itsessään toimii viestinä taiteilijan ja katsojan/kuulijan välillä, sillä teokseen on sisällytetty jokaisen oman kokemuksen kautta hahmottuva sana/muisto/viesti. (Töyssy, Vartiainen, Viitanen, 2007.)

Itselleni taide on sitä mitä tekee omasta halustaan, käyttäen mitä tahansa materiaalia hyväkseen, että saa ideansa tuotua julki joko isolle tai pienelle yleisölle. Saarnion opinnäytetyön ideana oli kokeilla miten ikäihmiset lähtevät tekemään yhdessä taidenäyttelyä ja innostaa heitä kokeilemaan uutta ja työskentelemään kohti yhteistä päämäärää. Ikäihmisten luovuuden ylläpitäminen oli Saarnion

opinnäytetyössään yksi hänen tutkimuskysymyksistään ja päätavoitteistaan. (Saarnio, 2012.)

Saarnio on kuvannut projektissaan halunneensa antaa ikäihmisille mahdollisuuden osallistua tuokioihin mahdollisimman vaivattomasti. Hän on hakenut projekteillaan enemmän terapeutista näkökulmaa, mutta todenneensa myös, ettei siihen voi ketään pakottaa vaan antanut osallistujien tuoda omat kokemuksensa esille tuokioissa. Saarnio on myös projektinsa aikana miettinyt ”kuinka ikäihmiset lähtevät mukaan kuvataidetoimintaan ja voitaisiinko sitä hyödyntää ikäihmisten parissa enemmänkin”. (Saarnio, 2012.) Minäkin hain näihin vastauksia ikäihmisiltä itseltään, vaikka tiesin jo geronomi-koulutukseni pohjalta vastauksien olevan myönteinen. Halusin myös mahdollistaa ikäihmisille vaivattoman osallistumisen järjestämällä tuokiot heidän omassa kodinomaisessa Tammenlehvän asuinympäristössään ja sitä kautta antaa heille vapaamman ympäristön tuoda omia kokemuksiaan esille kuvataidetuokioissani.

Opinnäytetyöni alkuperäisenä ideana oli toteuttaa kuvataidenäyttely yhdessä ikäihmisten kanssa, mutta päätin rajata opinnäytetyöni keskittymään itse tuokioihin ja niistä syntyneisiin mietteisiin ja kokemuksiin. Saarnion opinnäytetyö on todella hyvä ja mielenkiintoista luettavaa jokaiselle ihmiselle, koska hän kuvaa taiteilijana myös sitä kuinka ikäihmiset ovat voimavara yhteiskunnalle ja tuo esiin sen, että kuinka pienillä teoilla voi saada aikaan paljon. Itselleni Saarnion opinnäytetyö antoi minulle paremman kuvan siitä minkälaista on tehdä taidetta ikäihmisten parissa antamalla itselleen ja osallistujille mahdollisuuden toteuttaa itseään taiteen keinoin.

Eurajoella toteutettiin hanke, jonka tavoitteena oli kehittää ikäihmisille suunnattujen kulttuuripalveluiden toimintamalli yhdessä sosiaalitoimen, yhdistysten, sekä muiden kuntalaisten toimijoiden kanssa. Ajatusmallina toimi: ”Yhdessä tekemällä voidaan vaikuttaa tapahtumien saavutettavuuteen.” Hankkeen aikana julkaistiin ikäihmisten kulttuurivuosi-kello-tapahtumakalenteri, järjestettiin yli 100 tapahtumaa. Hankkeen jälkeen on järjestetty ja järjestetään muun muassa: Ikäihmisten kulttuuriklubeja, lukupiirejä, nojatuolimatkoja, yhteisiä laulutuokiota,

erilaisia näyttelyitä sekä yksittäisiä tapahtumia. Myös kulttuurikaveri-palvelun käynnistäminen Eurajoella oli yksi hankkeen tärkeimmistä tavoitteista. (Kaikille ikäihmisille kulttuuria-hanke, 2014.)

Niin kuin oman opinnäytetyöni tarkoituksena ja tavoitteena oli osallistaa Tammenlehvän asukkaita kuvataidetuokioihin ja tuoda heidän mietteitään kuvataiteesta esille, niin myös tämä hanke halusi antaa eurajokelaisille ikäihmisille mahdollisuuden osallistua erilaisiin kulttuuritapahtumiin, sekä tuoda ilmi, että kulttuuri on kaikkien ihmisten oikeus, jopa ikäihmisten. Halusin tuoda tämän hankkeen, koska siinä on otettu tavoitteeksi saada ikäihmisiä osallistumaan, niin kuin omassa opinnäytetyössäni. Sain hankkeesta tukea oman tavoitteeni ja tarkoitukseni määrittelyyn, sekä rohkeutta lähestyä Tammenlehvän asukkaita useampaan otteeseen. Valitettavasti en löytänyt hankkeen hankeraporttia, joten on vaikea sanoa mitä mielteitä ikäihmisillä oli kulttuuritapahtumista, sekä muutuivatko ne. Hyvänä puolena tälle hankkeelle näin, että ainakin Eurajoen kunnan nettisivuilta löytyy helposti tietoja erilaisista tapahtumista ja uskon myös, että tätä samaa tietoa on myös paperisenaversioina jaettu hankkeen aikana, että sen jälkeen.

Etelä-Savon kulttuurirahosta käynnisti Kulta-hankkeen tarkoituksenaan elvyttää ja tukea hoitokodeissa ja laitoksissa asuvien ikäihmisten taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa syksyllä 2011. Hankkeella aloitettiin suunnittelemaan taide- ja kulttuuritoiminta laitoksissa asuville ikäihmisille, sekä haluttiin myös hankkeen avulla tuoda se hiljainen tieto ja kokemus ikäihmisiltä nuoremmille sukupolville. (Eskelinen-Rönkä.) Toisena hyvänä esimerkkinä taide- ja kulttuuri hankkeelle on Kulttuurikaari-projekti, joka toteutettiin osana Väli-Suomen Ikäkaste-hanketta vuosina 2009-2011 Tampereella. Projekti toi kulttuuri-, taide- ja liikuntapalvelut kaupungin ikäihmisten voimavaroiksi. Sen avulla luotiin erilaisia malleja muun muassa hoitolaitoksissa asuvien ikäihmisten kulttuuriosallisuuden parantamiseen. (Wilberg, 2012.)

Silloin, kun mietin kuvataidetuokioideni toteutumista, mietin erilaisia vanhainkoteja Kemin alueella. Mutta halusin antaa mahdollisuuden niille ikäihmisil-

le, jotka asuivat omassa kodissaan tai kodinomaisessa yhteisössä, ilman ympärivuorokautista hoitopalvelua paikan päällä. Halusin tuoda nämä hankkeet esille, koska niillä elvytettiin taide-, kulttuuri ja liikuntatoimintaa, mutta myös annettiin ikäihmisille mahdollisuus osallistua erinäköisiin tapahtumiin. Myös Kulta-hankkeen pääajatuksena toiminut ”Taide ja kulttuuri on kaikkien perusoikeus” ja Kulttuurikaari-projektin ideana yhdistää kulttuuri, taide, ja liikunta osaksi hoitolaitosten kuntouttavaa arkista toimintaa antoivat minulle itseluottamusta omaan projektiini, sekä syyn järjestää omat tuokioni muualla kuin vanhankodissa tai laitoksessa.

4. PROJEKTIN TOTEUTUS

Projektini idea syntyi siitä, että halusin antaa ikäihmisille mahdollisuuden tehdä kuvataidetta ja nähdä minkälaisia erilaisia mietteitä ja tuntemuksia sen tekeminen synnyttäisi heissä. Heti aluksi en kumminkaan keksinyt henkaritaulu ideaa vaan tämä idea syntyi puolivuotta myöhemmin luokkatoverini mainitessa koululla olleista ylimääräisistä henkareista. Syksyllä 2014 menin viimeiseen harjoitteluuni Kemin seurakunnalle, jossa sain mahdollisuuden toteuttaa kuvataidetuokioni pilotin eli kokeilun. Tämä kokeilu kesti vain 30 minuuttia ja osallistujina oli noin 50 ikäihmistä, joten ohjauksellisesti sain ensimmäisen kokemukseni näin ison ryhmän ohjaamisesta ja käsityksen siitä mitä kaikkea pitää ottaa huomioon kuvataidetuokioiden ohjaamisessa ja ajankäytössä. Huhtikuussa 2015 ohjasin kolme kestoltaan noin 45-60 minuuttia kestänyttä kuvataidetuokio kertaa Tammenlehvässä talon asukkaille. Näihin tuokioihin osallistui yhteensä viisi asukasta, sekä yksi asukas seurasi tuokioita sivusta osallistumatta muuten tuokioihin.

4.1. Kuvataidetuokion kokeilu

Harjoittelussa Kemin seurakunnalla ollessani syksyllä 2014 minulle syntyi mahdollisuus ohjata kuvataidetuokiostani kokeilu muotoinen hetki yhdessä seurakunnan kerhoista. Mahdollisuus avautui, kun olin puhunut seurakunnan ohjaajani kanssa opinnäytetyöstäni ja miettinyt missä sen toteuttaisin. Alkuperäinen ideani oli siis toteuttaa itse kuvataidetuokioni tässä kerhossa, mutta vielä silloin opinnäytetyöni suunnitelmaa ei ollut hyväksytty. Halusin kumminkin ohjata tämän hetken oman oppimisenikin kannalta ja saada kokemuksen ison ryhmän ohjaamisesta. En ollut suunnitellut tarkasti miten aloittaisin kuvataidehetkeni tässä kerhossa, joten miettimiseen ja välineiden jakoon meni hieman ylimääräistä aikaa. Seurakunnan ohjaajien avustuksella kumminkin saimme jaettua paperit ja kynät jokaiselle osallistujalle, sekä vesivärit ja pensselit ne syksyisen teoksensa tekemiseen valinneille kolmelle ikäihmiselle. Tämän hetken teemana oli syksy, koska elimme tuolloin syksyn aikaa. Ikäihmisillä riitti juttelemisen aihetta ja ideoita teoksiinsa. Mutta mahtui joukkoon niitäkin jotka sanoivat, etteivät

osaa. Vakuutin kumminkin heille, että kaikki osaavat omalla tavallaan piirtää, niin kyllä muutama heistä tuotti oman näköisensä taideteoksen. Yleisin taideteokseen syntynyt piirros/maalaus oli pihlajanmarjapuu, mutta mahtui joukkoon myös suomenlippu, muotokuva vierustoverista, selkäranka ja kirkko. Yksi ikäihminen kertoi, että ei ole piirtänyt 80 vuoteen ja osallistuipa kerhoon yksi ammattitaiteilijakin. Kun minun oli aika alkaa päättämään kuvataidehetkeäni, kävin ensimmäisenä taiteilijalta kysymässä: ”Voinko näyttää teidän taideteostanne muille kerholaisille?” ja hän suostui näyttämään useamman. Tämän oivaluksen seurauksena muutkin kerholaiset halusivat näyttää omia taideteoksiaan muille kerholaisille. Jokaista taideteosta keuhuttiin ja näin jokainen taideteoksensa näyttänyt sai hymyn huulilleen ja kaikki kerhoon osallistuneet omanlaisensa kokemuksen kuvataiteen tekemisestä.

4.2. Tammenlehvän kuvataidetuokiot

Syksyllä 2014 olin jo alustavasti ollut yhteydessä Tammenlehvän asukkaisiin ja puhunut heille opinnäytetyöstäni ja sen toiminnallisen osuuden mahdollisesta toteutumisesta Tammenlehvässä. Tämän yhteyden ansiosta olin jäänyt mieleen talon asukkaille ja ottaessani uudelleen yhteyttä talossa asuvaan vastuuhenkilöön seuraavana vuonna, hän oli odottanut yhteydenottoani ja neuvoi minua millä tavalla on parasta tiedottaa Tammenlehvässä. Tiedottamisen parhaaksi välineeksi oli todettu selkeä juliste kumpaankin asuin kerrokseen, joten koostin ja tulostin sellaisen (liite 1) kahdeksi kappaleeksi. Tammenlehvän ja aikatauluni pohjalta päätin alustavat päivämäärät kolmelle noin 45 minuuttia kestäväälle kuvataidetuokiolle. Ensimmäiseen julisteeseen kirjoittamaani päivänä menin Tammenlehvään alustavan suunnitelmani (liite 2) mukaisesti tiedottamaan projektista ja osallistamaan ikäihmisiä sen toiminnallisen osuuden eli kuvataidetuokioiden suunnitteluun ja toteutukseen. Tammenlehvän asukkaista kuvataidetuokioihin osallistui yhteensä viisi asukasta, sekä yksi asukas halusi seurata tuokiota sivusta osallistumatta muulla tavalla tuokioihin. Kuvataidetta tuokioissa tehtiin keksimäni ”henkaritaulu”-ohjeen (liite 3) mukaisesti, mutta itse kuvallisen tuotoksen tekovälineen osallistujat saivat itse päättää rajaamistani vaihtoehtoista: lyijykynä, puuvärit, tussit, vesivärit tai sekamenetelmällisesti kaikkia tai osaa

välineistä käyttäen. Kuvataidetuokioideni teemana toimi kesä ja siitä kantautuvat ajatukset ja muistot. Kesä-teemaan päädyin, koska uskoin, että jokainen odotti kesää omalla tavallaan, sekä kesät yleensä muistetaan niistä hyvistä muistoista.

4.2.1. Kuvataidetuokioiden toteutus

Ensimmäisen kokoontumiskerran tarkoituksena oli suunnitella yhteisiä kuvataidetuokioitamme. Aloitin sen esittelemällä itseni ja kertomalla miksi olen tullut Tammenlehvään. Tammenlehvän asukkaista osa oli minulle entuudestaan jonkin verran tuttuja, koska olin käynyt ohjaamassa aikaisemminkin ryhmiä siellä. Myös muitakin geronomi-opiskelijoita kävi kevään aikana ohjaamassa ryhmiä Tammenlehvässä, niin minun piti painottaa, että olen tullut opinnäytetyöni puolesta pyytämään heidän kirjallista (liite 4) suostumustaan osallistua ”Henkarillinen taidetta”-kuvataidetuokioihini, sekä opinnäytetyöhöni kirjoitettuihin lainauksiin ja valokuviin, joita otin tuokioiden aikana. Kysyin myös osallistujilta aikataulun kireyttä, mutta siihen ei oikein osattu sillä kerralla vastata, joten päätimme yhdessä jatkaa tuokiota seuraavana päivänä, kuten olin tekemääni julisteeseen (liite 1) kirjoittanut. Julisteessa olleet ”henkarillinen taidetta”-sanat olivat herättäneet osallistujissa ihmetystä ja mielenkiintoa, mutta näyttäessäni heille henkaritaulumallini sanojen merkitys valkeni paremmin ja se herätti lisää mielenkiintoa. He kysyivät minulta kuka oli tämän henkaritaulu idean takana ja myönsin heille, että en tiedä onko idealle jotakuta toista keksijää, mutta itse keksin idean viime vuonna ja päätin jo silloin käyttää sitä juuri näihin tuokioihin.

Tilaisuuden loppupuolella päätin antaa osallistujille mahdollisuuden taivuttaa henkarinsa ja leikata paperinsa valmiiksi. Mutta en tiedä olisiko minun pitänyt vain pitää aloitus kerta toiminnan suunnittelu tilaisuutena, koska tämän päätökseni takia se venyi tunnin mittaiseksi. Tein itse kumminkin päätöksen silloin aistimani ilmapiirin pohjalta ja taatakseni asukkaiden osallistumisen muillekin tuokiokerroille. Tilaisuuden ilmapiiri oli hyvin toiminnanhaluinen ja toisiaan kannustava, vaikka itsestäni tuntui, että sähläsin puhuessani ja neuvoessani. Mutta onneksi osallistujat huomauttivat minua siitä, jos joku osallistujista ei kuullut mi-

tä sanoin, kun käänsin päätäni ja puhuin samaan aikaan. Jokainen osallistuja taivutti henkarinsa itse haluamaansa muotoon ja olin siitä itse vähän yllättynyt aluksi, koska henkarit olivat jäykempiä mitä olin aikaisemmin kokeillut. Henkarin piirtäminen paperille oli hieman haastavaa osalle osallistujista, koska henkari ei pysynyt paikoillaan piirrettäessä ääri viivoja. Paperin kaikki osallistujat leikkasivat itse, vaikka osallistujien mielestä paperi oli liian paksua. Ihan viimeiseksi pyysin osallistujia kirjoittamaan mietteensä ja ajatuksensa paperille.

Seuraavalla tuokiokerralla päätin aloittaa tuokion tervehtimällä kaikkia yhteisesti ja käymällä nimikierroksen, että kaikki tietäisimme toisemme etunimeltä ja tällä tavoin olisi luonnollisempaa keskustella. Kysyin myös osallistujilta, että sopiiko heille, jos meillä olisi yksi asukas sivusta seuraajana. Osallistujista olisi ollut mukavaa, jos hän olisi tullut tekemään tauluja muiden kanssa, mutta kukaan ei sanonut, että heitä häiritsisi jos hän vain seuraisi sivusta. Kysyin myös osallistujilta, että sopisiko heille, jos lukisin ääneen mitä he olivat kirjoittaneet mieteppapereihin edellisellä kerralla. Sain luvan lukea ne sekalaisessa järjestyksessä, eikä kukaan niitä sen koomin kommentoinut. Varmistin myös, että kaikki tuokioihini osallistuvat asukkaat olivat yli 70-vuotiaita ja osallistujat naurahtivat siihen, että ovat yli 70-vuotiaita, osa jo yli 80-vuotiaita. Pienen aloitus hetken jälkeen osallistujat pääsivät aloittamaan henkaritaulu-ohjeen (liite 3) mukaisesti teostensa kehyspohjan kokoamista, jonka aikana itse yritin saada tausta musiikkia soimaan tietokoneeltani, mutta se ei meinannut aluksi onnistua. Saatuani musiikin soimaan menin auttamaan osallistujia niittaamisessa ja saimme huomata kuinka taittovaraa olisi pitänyt jättää enemmän. Loppupelissä osallistujat saivat niitattua jokainen omasta taulustaan puolet ja minä niittasin heille toisen puolen, koska toinen niitti koneistani oli pieni ja hankala käyttää.

Taulupohjien valmistuttua osallistujat saivat valita kuvallisen toteutuksensa tekovälineen aiemmin mainitsemieni välineiden joukosta. Useampi osallistuja totesi, että maalaaminen menee liian sähläykseksi, joten kolme osallistujaa päätyi tusseihin ja kaksi osallistujaa puuväreihin. Perusteluina tusseille oli se, että näkee jäljen itse paremmin ja tusseilla tulee voimakkaampaa jälkeä, sekä osa heistä käytti enemmän tusseja kuin lyijykynää tai puuvärejä muutenkin. Puuvärit

valinnet taas olivat tottuneet käyttämään lyijykyniä ja puuvärejä, sekä tussit haisivat pahemmalle kuin puuvärit. Sillä, mitä välinettä oli tottunut käyttämään ja

Kuva 1. osallistujat taideteoksiaan tussaamassa.

minkä näki paremmin paperista, oli välineen valinnan kannalta suurin merkitys. Osan osallistujista teoksen idea oli syntynyt suunnittelutilaisuuden ja tämän tuokion välisenä aikana ja niitä päästiin jo tällä kertaa piirtämään, kuten kuvassa 1 näkyy. Joten ei ollut enää tarvetta minun pyytää osallistujia kirjoittamaan suunnitelmassani ollutta (liite 2) kuvataideteoksen idea-paperia ja muutenkin osallistujille riitti suttupaperi ideoiden synnyttämiseen, värien kokeiluun ja testipiirroksiin. Myös taustalla soinut kesäinen musiikki innosti ideoiden keksimisessä, teosten piirtämisessä, sekä loi kesäisen tunnelman tuokioon. Lopettelin tuokiota laittamalla musiikin pois ja sanomalla, että: ”on aika lopettaa tältä kertaa ja jatketaan taas ensi kerralla”. Kysyin myös, että milloin heille sopisi seuraava kerta ja päädyimme lopulta pitämään seuraavan kerran 15.4. kello 14.15-15.00, koska tuokioihin osallistujilla ei käynyt ennalta ajatellulle päivälle 9.4. Tuokion päätteeksi pyysin vielä osallistujia kirjoittamaan miete-paperille mietteensä ja ajatuk-sensa tuokiosta.

Viimeisen tuokion aloitin lukemalla miete-paperit läpi, jonka jälkeen toin välineet pöytään ja laitoin musiikin taustalle. Musiikilla oli merkitystä ilmapiiriin ja piirtämi-sen aloittamisen kannalta eli siis kun musiikkia ei ollut, niin ei moni osallistuja

aloittanut piirtämään, mutta kun musiikki tuli taustalle, niin kynät ja tussit alkoivat käydä vasten paperia. Musiikkina toimi edellisellä kerralla taustalla soinut, koululta lainattu cd-levyllinen kesäistä musiikkia. Vaihdoin kumminkin eri kappaleet soimaan, kuin edellisellä kerralla oli soitettu. Osa osallistujista tarvitsi apua haluamansa värin löytämisessä, kun tarjolla oli hyvin montaa eri väriä ja niiden tummempia sekä vaaleampia sävyjä. Kuvassa kaksi viimeistellään teoksia.

Kuva 2. Viimeistelyjä vaille valmiita teoksia

Kun heistä jokainen oli saanut kuvataideteoksensa valmiiksi, annoin jokaiselle osallistujalle vuoron kertoa omasta teoksestaan. Kierrätimme jokaisen teoksen yksi kerrallaan kaikilla osallistujilla, niin että kaikki näkivät, minkälainen teos oli henkaritauluun syntynyt. Kysyin osallistujilta sijoittuiko heidän teoksensa lapsuuden, nuoruuden vai mihin elämän aikaan ja vastauksina tuli lapsuuteen ja nuoruuteen. Yleisimmät teokseen kuvatut asiat olivat puut, kukat ja vesi, sekä jokaisella oli mielessään se oma paikka mihin teokseen syntynyt maisema kuului. Kaikki osallistujat piirsivät siis itselleen tutun ja rakkaan maiseman, osalla myös maisemaan kuului vanha koti- tai kesämökki.

Tuokion lopuksi pyysin taas osallistujia kirjoittamaan miete-paperille mietteitä ja ajatuksiaan näistä koko kolmesta kuvataidetuokiokerroista, sekä pyysin heitä vastaamaan kysymyksiin: ”Mitä odotuksia teillä oli ennen kuvataidetuokioita? Entä minkälainen mieli teillä on nyt?”, jotka olin valmiiksi kirjoittanut jokaisen osallistujan miete-papereihin. Luin myös kysymykset ääneen, jotta jokainen kuulisi kysymykset, jos ei saanut kirjoituksestani selvää tai se oli liian pienellä kirjoitettu. Kun miete-paperit oli saatu kirjoitettua, luin ne vielä sekalaisessa järjestyksessä ääneen ja jaoin osallistujille diplomit kiittäen tuokioihin osallistumi-

sesta. Kävin myös tuokion jälkeen kysymässä nämä kysymykset ja antamassa diplomin kuvataidetuokioihin osallistuneelta osallistujalta, joka ei tähän viimeiseen kertaan osallistunut, koska hänelle tuli omaa menoa tuokion alussa.

5. PROJEKTIN JA KUVATAIDETUOKIOIDEN TULOS JA ARVIOINTI

Kuvataidetuokioiden onnistuneita, kun osallistujat ovat jokainen saaneet omanlaisensa kokemuksen kuvataiteesta, vaikka teos ei valmistuisikaan. Pyysin myös ikäihmisiä kirjoittamaan kokemuksiansa kuvataidetuokioista mietepaperille jokaisen tuokion lopuksi. Tällä tavoin sain paremmin selville sen mitä tunteita ja mielteitä kuvataidetuokioista heissä herätti.

Miete-papereita kirjoitettiin jokaisen tuokion lopuksi, jonka jälkeen keräsin ne mukaani ja luin läpi kotonani. Toisen ja viimeisen kerran aluksi luin mietepaperit ääneen sekalaisessa järjestyksessä osallistujille, sekä viimeiseltä kerralta kirjoitetut mielteet luin saman tien tuokion lopuksi kaikille yhteisesti ääneen. Jokaisella kerralla kaikki osallistujat kirjoittivat itse paperilleen mielteensä ja ajatuksensa. Osa osallistujista kirjoitti yhdellä lauseella ja toiset taas useammilla lauseilla. Miete-papereista kävi päällimmäisenä ilmi, etteivät osallistujat olleet odottaneet kuvataidetuokioilta mitään muuta kuin yhdessä oloa ja jotain tekemistä. Kävi myös ilmi, että suurin osa osallistujista oli heti alusta asti innolla mukana, vaikkakin osalla myös kävi mielessään että; ”kaikkea sitä pitää vielä vanhana alkaa opetella”, ”tehtiin taiteilijoita väkisin”, sekä yhdellä osallistujalla oli ollut vähän empivämpi olo alkuun, mutta lopussa kaikilla osallistujilla oli kiitollinen olo. Yksi osallistuja oli kirjoittanut miete-paperiinsa, että aiheena ”Henkari-
taulu” oli vaikea. Uskon, että syy vaikean aihevalinnan toteamiseen oli lähinnä toisen niittikoneen pienuudessa ja papereihin jätetyissä liian pienissä taittovaroissa. Olisin voinut välttää tämän mielteiden, jättämällä pienen niittikoneen kotiin ja arvioimalla isommat taittovarat papereihin.

Kuulin osallistujilta, että he olivat jo ennen kuvataidetuokioita yhteisesti ja erikseenkin ihmetelleet ”Henkarillinen taidetta” sanoja julisteessa (liite 2), mutta merkitys ymmärrettiin näytettyäni tekemäni ”henkaritaulu”-mallikappaleen. Itse havainnoin, että musiikki innoitti osallistujia piirtämään teoksiaan paremmin. Koska silloin kun musiikkia ei ollut, eivät kynät/tussit käyneet paperia vasten yhtä tahdikkaasti kuin musiikin soidessa. Taiteen tuottamista voidaan stimuloida musiikin avulla eli, kun musiikki soi ihmisen mielikuvat alkavat syntyä mielessä

ja ne usein rantautuvat myös taideteokseen asti (Hohental-Antin, 2006). Taidekokemukset ovat siis yksinkertaisesti aistihavaintoja, joten yhdistämällä musiikin ja kuvataiteen syntyy osallistujissa useammanlaisia elämyksiä ja muistoja (Töyssy, Vartiainen, Viitanen, 2007). Teosten valmistuttua, jokainen osallistuja oli omalla tavallaan mielissään taulustaan, mutta osa sanoi, että aikoi väittää sitä lapsenlapsensa tekemäksi, koska tauluun syntynyt piirrosjälki ei täysin miellyttänyt omaa silmää. Yksi osallistuja mainitsi, että hän ripustaa henkaritaulunsa peilin päälle, koska se näkyy sieltä parhaiten. Toinen osallistuja luultavasti ajatteli ripustaa taulunsa makuuhuoneeseen, kun hän mainitsi sen luetellessani mahdollisia paikkoja minne teoksen voisi esimerkiksi ripustaa.

Havaintojeni, kuulemieni ja osallistujien kirjoittamien kommenttien pohjalta voin sanoa, että jokainen osallistuja sai loppujen lopuksi tuokioilta juuri sitä mitä odottikin eli yhdessä oloa ja tekemistä, mutta myös erilaisen kokemuksen kuvataiteen tekemisestä. Myös itse projekti oli onnistunut, kun sain suunnitelmani (liite 2) mukaisesti ohjattua kolme kuvataidetuokiota, joissa osallistin osaa Tammenlehvän asukkaista kuvataiteen tekemiseen, sekä tuokioiden aikana osallistujien mieliin tulleisiin ajatuksien käsittelemiseen juttelemalla, kirjoittamalla ja purkamalla niitä jokainen omalla tavallaan teoksiinsa.

Kuvataidetuokioista kävi ilmi, että ikäihmisten suhde kuvataiteeseen ei paljon poikkea omasta ajatuksestani kuvataidetta kohtaan: Kuvataiteen tekeminen on kaikkien oikeus. Sen minkä ikäihmiset määrittelevät taiteeksi, poikkeaa jonkin verran omastani. Minulle taide on sitä, minkä taiteilija itse määrittelee taiteeksi, käytti hän taiteen tekemiseen melkein mitä hyvänsä tekniikkaa, en kumminkaan siedä eläimistä tai esimerkiksi verestä tehtyjä teoksia, enkä välttämättä laske niitä taiteeksi. Tuokioihin osallistuneiden ikäihmisten taidekäsitys jakautui kahdeksi erilaiseksi käsitykseksi, joista toinen vastasi omaa taidekäsitystäni eli taidetta voi tehdä monella eri tavalla, mutta he eivät tarkasti määritelleet mitä taide itsessään on, sekä toisena taidekäsityksenä oli, että taide on erilaisia tauluja, eikä nykyaikana edes osata enää tehdä taidetta niin kuin ennen. Uskon kumminkin, että taidekäsityksiä on yhtä monta erilaista kuin on ihmistä maailmassa, jonka vuoksi se muuttuu ja muuttaa jokaista ihmistä eritavalla eri aikakausina.

6 POHDINTA

Projektini oli onnistunut, koska onnistui osallistuttamaan Tammenlehvän ikäihmisiä järjestämiini kolmeen kuvataidetuokioon, joista osallistujat saivat jokainen omanlaisensa kokemuksen. Tärkein asia tuokioissani ikäihmisille oli yhdessä olo ja jonkin tekeminen, joten heidän odotuksensa täyttyivät. Sallin myös osallistujille vapaamuotoista keskustelua tuokioiden aikana, jotta tunnelma olisi heille luontevampi ja kodikkaampi niin, että ajatukset taiteesta ja muistot kesistä pääsivät virtaamaan vapaasti osallistujien keskuudessa ja, että ne näkyisivät heidän tuottamissaan kuvataideteoksissa, sekä kirjoittamissaan miete-papereissa. Miete-papereilla oli hyvä aloittaa tuokiot niin, että keskustelua aiheesta riitti ja teoksiin syntyi aiheeseen liittyvää taidetta.

Osallistujien henkilöllisyyksien suojaamiseksi pyysin jokaista osallistujaa täyttämään kirjallisen suostumuksen, jonka olin tehnyt valmiiksi. Kirjallisessa suostumuksessa (liite 4) toin esille; kuka käyttää, mihin käyttää ja miten käyttää tietoja, sekä vaihtoehto kohdat mihin haluaa antaa luvan vaihtoehtoiseen tai ei anna lupaa ollenkaan. Suostumuksen lopussa on kohdat: Tammenlehvä ja Osallistuja, joihin tuli perään päivämäärä, nimikirjoitus ja nimenselvennys. Osallistujista luvan kaikkien eli miete-papereihin kirjoitettuihin ja tuokioissa sanottuihin asioihin, sekä otettuihin kuviin antoi vain kaksi osallistujaa, yksi osallistuja ei antanut mihinkään lupaa ja kaksi muuta antoivat luvan toinen vain valokuviin, kun taas toinen vain kirjoittamiinsa ja sanomiinsa. Yksi osallistujista kommentoi luvan kysymistä näin: ”Eipä meiltä ole aikaisemmin lupaa kysytty.” ja hän oli mielissään, kun pyysin lupaa kirjallisesti. Miete-papereit olivat A5 kokoisia pape-reita, joihin osallistujat saivat vapaasti kirjoittaa mitä halusivat, vaikkakin viimeiselle tuokiolle kirjoitin heille kaksi kysymystä papereihin. Nämä kysymykset kuuluivat näin: ”mitä odotuksia teillä oli ennen taidetuokioita?”, sekä ”Entä minkälainen mieli teillä on nyt?”. Nämä kysymykset nousivat esille siitä, että minun olisi ihan toiminnan suunnittelu kerralla jo pitänyt kysyä odotuksia tuokioista, mutta unohdin ja halusin kumminkin saada jonkinlaisen kuvan siitä, sekä lopetus miet-teistä ja tunnelmasta. Miete-papereihin kirjoittaminen näytti aluksi menevän miettimiseksi siihen, että mitä kirjoittaa, mutta pienien esimerkkien kautta jokai-

nen sai kirjoitettua rauhassa mietteensä ja ajatuksensa paperille. Esimerkkeinä sanoin: voitte kirjoittaa siitä miltä teistä nyt tuntuu, mitä mietteitä tuokio herätti teissä ja niin edelleen muita ajatuksiin ja tuokioihin kohdistuvia kysymyksiä.

Huomasin tuokioiden aikana asioita, joita olisin voinut tehdä toisin. Niitä olivat muun muassa se, että varaisin julisteeseen (liite 1) alustavasti vain yhden päivän ja olisimme katsoneet seuraavat päivät yhdessä osallistujien kanssa, sekä pitää suunnittelu tilaisuus erillisenä muista tuokiokerroista, eikä aloittaa ”Henkariitaulujen” tekemistä. Olisin myös voinut yrittää houkuttaa paremmin yhtä asukasta osallistumaan kuvataidetuokioihin jollakin keinolla, mutta en tietenkään halunnut pakottaa ketään osallistumaan väkisin. Ennen tuokioita minun olisi pitänyt tehdä useampi mallikappale erityyleillä, tiedostaakseni mahdolliset vaikeudet, sekä olisin voinut käydä paremmin kuvataideteoksen teko-ohjeen (liite 3) läpi yhdessä kaikkien osallistujien kanssa.

Opinnäytetyö-projektin aikana opin sen kuinka tarkasti aikatauluista on pidettävä kiinni, kuinka huolella tuokiot on suunniteltava ja kuinka tarkasti kaikki on kirjattava ylös, ettei mikään unohdu ja toteutuu ajallaan. Opinnäytetyötä tehdesäni minulla oli vaikeuksia tavoitteen ja tarkoituksen hahmottamisessa, sekä teorian kirjoittamisessa, eikä oma elämäntilanteeni helpottanut yhtään koko prosessin aikana, vaan pikemminkin pahensi entisestään mielialaani kirjoittaa opinnäytetyötäni.

Jos olisin syksyllä 2013 suoraan päättänyt, että teen opinnäytetyöni yksin tästä kyseisestä aiheesta, niin olisin luultavasti valmistunut muiden luokkatovereideni kanssa. Joten opin sen, että toisinaan ei kannata pelätä tehdä yksin, vaan päättää, että se on vain sinulle itsellesi parhaaksi. Aikataulun suunnittelu minun olisi pitänyt kirjata tiukasti kalenteriini jo alusta lähtien, jotta olisin tiedostanut, mitä kaikkea minun pitää kirjoittaa mihinkin aikaan mennessä. Sitä taas vaikeutti se, etten aluksi tiedostanut sitä mitä kaikkea opinnäytetyöhön ylipäättänsä pitää kirjoittaa. Avatakseni käsitystäni opinnäyteteeseen kirjoitettavista asiakokonaisuuksista minun olisi vain pitänyt lukea projekti-kirjallisuudesta kertovaa kirjallisuutta,

mutta ne tuntuivat vain sekoittavan päätäni entistä enemmän, kun useanlaista tietoa siitä, mitä pitää kirjoittaa tuli monelta eri taholta.

6.1 Jatkotutkimusaiheita

Yhtenä jatkotutkimusaiheena voisi teettää ihan kyselyn ikäihmisten taidekäsityksestä, koska omissa tuokioissani kuulin viiden ikäihmisen mielteitä ja ajatuksia taiteesta ja enimmäkseen kuvataiteesta, enkä muista taidemuodoista juurikaan mitään. Toisena jatkotutkimusaiheena olisi järjestää projektina taide-
tuokioita, joissa käytäisiin läpi erilaisia taidemuotoja ja tehtäisiin pienimuotoinen kysely tai haastattelu siitä mikä taidemuoto oli heille mieluisin, minkälainen taidekäsitys heillä oli ennen taidetuokioita ja entä taidetuokioiden jälkeen. Kolmantena projektimuotoisena jatkotutkimusaiheena voisi toteuttaa ikäihmisten kanssa taidenäyttelyn ja kerätä siitä syntyneitä ajatuksia, mielteitä ja tuntemuksia haastattelun tai kyselyn avulla.

LÄHDELUETTELO

- An evidence review of the impact of participatory arts on older people, 2011. Mental health foundation, Edinburgh, s. 8, 23.
<http://www.mentalhealth.org.uk/content/assets/PDF/publications/evidence-review-participatory-arts.pdf?view=Standard>
- Anttila P., 2001. Se on projekti vai onko? Kulttuurialan tuotanto- ja palveluprojektien hallinta, Vammalan kirjapaino Oy, Hamina. s.11-12, 66-70.
- Eskelinen-Rönkä P., KULTA-hanke. viitattu 25.2.2015.
<http://www.skr.fi/kulttuuritoiminta/maakuntien-hankkeita/kulta-kulttuuria-ja-aidetta-ik%C3%A4ihmisille-hanke>
- Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukeminen ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalvelut (ns. vanhuspalvelulaki), 1.7.2013.
- Ikääntymisen määrittely, 25.7.2014. Vernerin Viitattu 25.2.2015.
<http://verneri.net/yleis/ikaantymisen-maarittely>
- Hohenthal-Antin L., 2006. Kutkuttavaa taidetta, taidetoiminta seniori- ja vanhustyössä, PS-kustannus, Jyväskylä. s. 63.
- Kaikille ikäihmisille kulttuuria-hanke, 8.5.2014. Eurajoki, viitattu 25.2.2015.
<http://www.eurajoki.fi/html/fi/kulttuuria.html>
- Länskän lastenosaston potilaat saivat tarinatuolin, 16.2.2015. Pohjolan Sanomat, viitattu 20.2.2015.
<http://www.pohjolansanomat.fi/Paikalliset/1194961056040/artikkeli/lanskan%20lastenosaston%20potilaat%20saivat%20tarinatuolin.html>
- Older people and culture. Lang Leve Kunst, viitattu 19.5.2015. s. 5.
<http://www.longlivearts.eu/upload/files/Article%20Mark%20Mieras.pdf>
- Pulkkinen P., 2003. Marin M. & Hakonen S., kirjassa Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa, PS-kustannus, Jyväskylä. s.155.

Osallisuus -sanasto. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. Viitattu 22.10.2014. <http://www.jelli.fi/osallisuus/osallisuusaineistoa/osallisuus-sanasto/>

Saarnio M., 2012. Luovuutta on - kuinka pitää yllä ikäihmisten luovuutta kuvataiteen keinoin. Aalto-yliopisto. Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Visuaalisen kulttuurin maisteriohjelma.

Väestöennuste, ennuste 65 vuotta täyttäneiden määrästä pienenee hieman, 28.9.2012. Tilastokeskus. viitattu 19.5.2015. http://www.stat.fi/til/vaenn/2012/vaenn_2012_2012-09-28_tie_001_fi.html

Töyssy S., Vartiainen L. & Viitanen P., 2007. Kuvataide, Visuaalisen kulttuurin käsikirja. WSOY, Helsinki. s. 14-15, 19, 161.

Vehviläinen S., 2014. Ohjaustyön Opas – yhteistyössä kohti toimijuutta. Gaudeamus, Helsinki University Press, Helsinki/Tallinna. s.12.

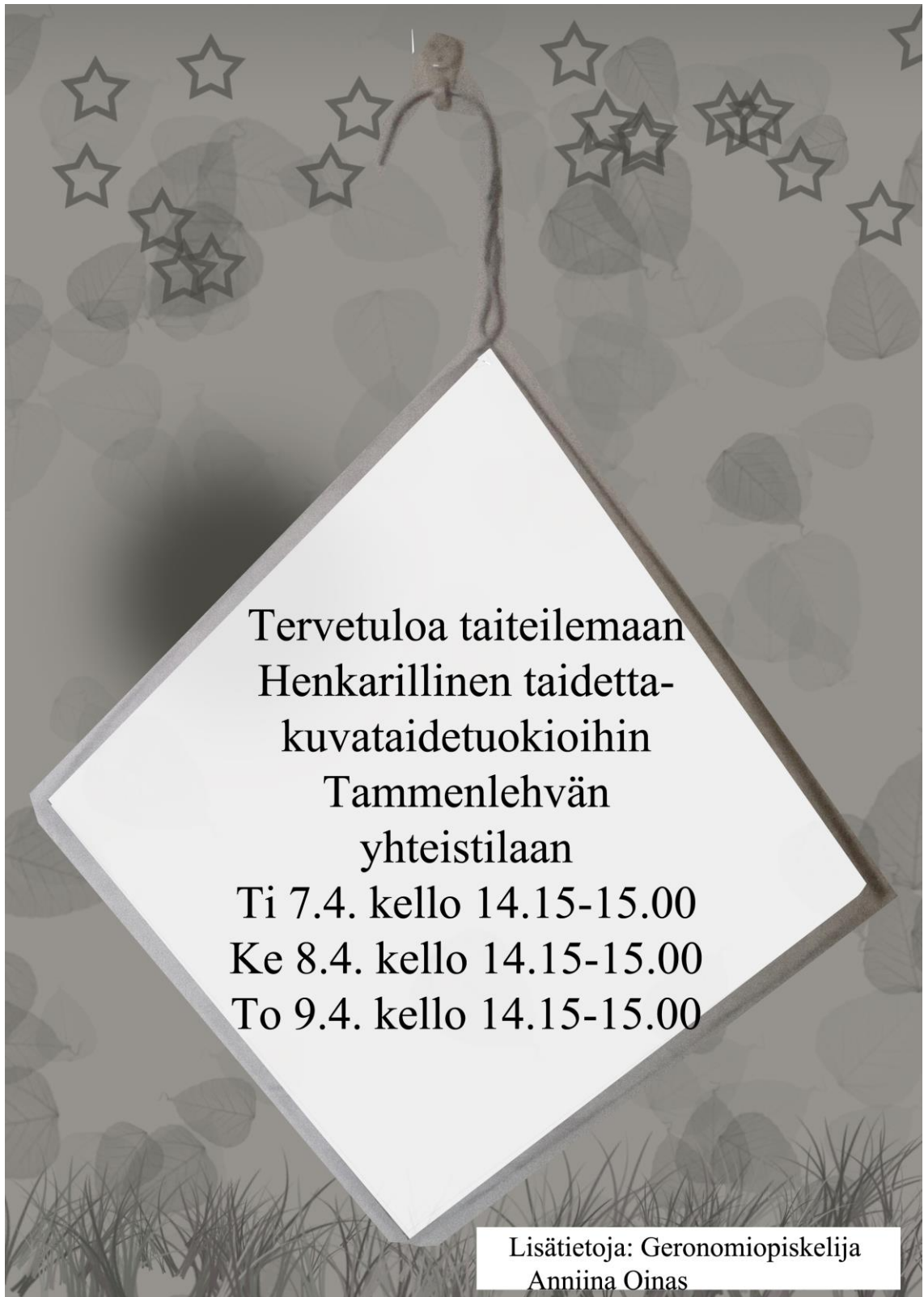
Vuorinen J., 1995. Esteettinen taidemääritelmä, Tampereen Pikakopio Oy, Tampere. s. 16, 231.

Willberg E., 20.4.2012. Kulttuurikaari-projekti, Tampere. viitattu 25.2.2015. <http://www.tampere.fi/tampereinfo/projektit/valtakunnalliset/kaste/kulttuurikaari.html>

LIITTEET

- Liite 1. Kuvataidetuokioiden juliste
- Liite 2. Kuvataidetuokioiden tarkennettu suunnitelma ranskalaisilla viivoilla
- Liite 3. Kuvataideteoksen teko-ohje
- Liite 4. Kuvataidetuokioiden kirjallinen suostumus-paperi

Liite 1. Kuvataidetuokioiden juliste

Liite 2. Kuvataidetuokioiden tarkennettu suunnitelma ranskalaisilla viivoilla

Toiminnan suunnittelu tilaisuus 7.4. klo.14.15-15.00

- Tervetuloa
- Opparin idea, tavoite, ikäihmisten osallisuus, halukkuus osallistua ja suostumukset oppariin kirjoitettaviin lainauksiin/kuviin, henkaritaulu mallin näyttäminen.
- Aikataulu 8.4-9.4 liian tiukka vai hyvä? Ehdotuksia tuokiopäiviksi?
- Miete/ajatus-paperien kirjoittaminen toiminnan suunnittelu tilaisuudesta.
- Orientaatio kuvataidetuokioihin: Aukkaat voivat tuoda tuokioihin kesäistä musiikkia, valokuviaan menneistä kesistä tuomaan ideoita omaan/muiden osallistujien taideteoksiin.

Ensimmäinen kuvataidetuokio

- Miete/ajatus-paperien läpi käynti, jos niissä on jotain kysymyksiä, joihin asukkaat haluavat minulta vastauksia tai positiivisia/negatiivisia kommentteja. (n.5min)
- Kuvataideteosten kehysten tekeminen ohjeen mukaan liite 2 kohdat 1-7. (20min)
- Pyydä seuraavaa kertaa varten ikäihmisiä miettimään kesäisiä muistoja/ajatuksiaan kesästä paperille (ranskalaisin viivoin, kuvallisesti hahmotellen, sanoja kirjoitellen) kotonaan.
- Pyydä heitä säilyttämään keskeneräisen teoskehyksensä tallessa, sekä kirjoittamaan mietteensä/ajatuksensa paperille. (5-10min)

Toinen kuvataidetuokio

- Miete/ajatus-paperien läpi käynti. (2-5min)
- Muisto/ajatus-papereiden läpi käynti. (5-10min)
- Välineen valinta (kynä, tussi, vesivärit).
- Kuvataideteosten piirtämisen/maalaamisen aloittaminen, mahdollinen kehysten loppuun tekeminen. (15-20min)
- Pyydä heitä säilyttämään keskeneräisen teoskehyksensä tallessa, sekä kirjoittamaan mietteensä/ajatuksensa paperille. (5-10min)

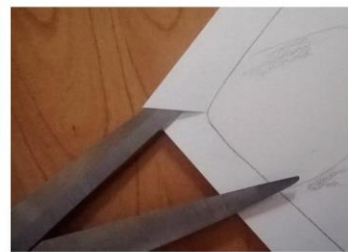
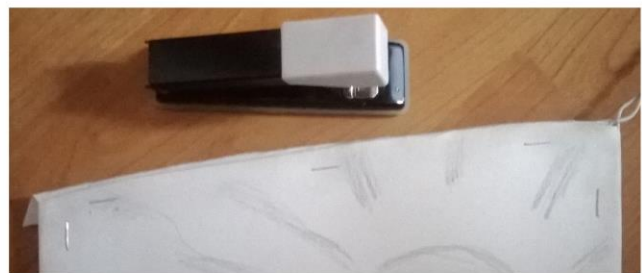
Kolmas kuvataidetuokio

- Miete/ajatus-paperien läpi käynti (2-5min)
- Kuvataideteosten loppuun piirtäminen/maalaaminen. (15-20min)
- Viimeisten miete/ajatus-paperien kirjoittaminen ja läpi käynti. (5-10min)
- Kiitos kuvataidetuokioihin ja opinnäytetyöhön osallistumisesta. (1min)

Liite 3. Kuvataideteoksen teko-ohje

Liite 3. Kuvataideteoksen teko-ohje

1. Venytä henkari.

2. Piirrä henkarin sisäpuolen ääriviivat paperille.
Jätä reunoihin taittovara.3. Leikkaa ylimääräinen paperi pois,
muista jättää taittovara!4. Leikkaa henkarin koukku nurkka pois.
Leikkaa viillot muihin nurkkiin.5. Taita taittovarapaperi
äärivivoja myöten.6. Niittaa nitojalla paperi henkariin kiinni.
Aloita niittaaminen nurkista!

7. Leikkaa ylimääräinen paperi pois nurkista.

8. Piirrä/Maalaa kesäinen kuvataideteokse-si.

Liite 4. Kuvataidetuokioiden kirjallinen suostumus-paperi

Annan Anniina Oinakselle luvan
käyttää Tammenlehvän kuvataidetuokioissa
otettuja valokuvia, sanomiani ja
kirjoittamiani kommentteja
Anniina Oinaksen opinnäytetyössä.

Kyllä, annan luvan: _____
Annan luvan vain:
sanomiini ja kirjoittamiini _____
valokuvaan: _____
En anna lupaa: _____

Opinnäytetyötä kirjoittaessaan
Anniina Oinas käyttää “osallistuja 1,2,3...”,
jos hän lainaa jonkun taidetuokioon
osallistuneen sanomaa
ja/tai kirjoittamaa lausetta.
Valokuvat pyritään ottamaan,
niin että henkilöllisyys ei paljastu,
jos osallistuja ei ole antanut lupaa valokuvaan,
mutta sattuu olemaan jossakin tuokion aikana
otetussa kuvassa.
Tammenlehvä _____
Osallistuja _____